

Megalapozó javaslat az apróvadfajok számára kedvező élőhelyek létrehozását és fenntartását célzó agrár-környezetgazdálkodási intézkedések bevezetéséhez

Szerkesztette:

Tóth Péter

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

Közreműködtek:

Tóth László

Bükki Nemzeti Park Igazgatóság

Prof. Csányi Sándor

Szent István Egyetem VadVilág Megőrzési Intézet

Dr. Szemethy László

Szent István Egyetem, VadVilág Megőrzési Intézet

Kezdeményező szervezetek:

Gödöllő
2013

Tartalomjegyzék

Vezetői összefoglaló.....	2
1. Bevezetés.....	3
2. A mezőgazdasági biodiverzitás változása - az apróvadfajok állománya.....	3
3. Mezőgazdasági körülmények.....	5
4. Földhasználat és finanszírozás.....	6
5. Az apróvadvédelmi agrár-környezetgazdálkodási intézkedések elemei.....	6
5.1 Horizontális apróvadvédelmi agrár-környezetgazdálkodási célprogram.....	7
5.2 Az apróvadvédelem szempontjából releváns nem termelő beruházások.....	11
6. Összefoglalás.....	12
7. Irodalomjegyzék.....	13

Vezetői összefoglaló

Az **apróvadállomány általános csökkenése hazánkban egyre aggasztóbb méreteket ölt**, ezért az érintettek ágazatok (vadgazdálkodás, természetvédelem, mezőgazdaság) összefogása sürgető feladat. Az **apróvadállomány csökkenése megállításának kulcsa valószínűleg a mezőgazdasági földhasználat megfelelő befolyásolása**, ezért indokolt egy olyan kezdeményezés elindítása, mely az apróvadfajok számára bizonyos földhasználati előírások önkéntes vállalásán, és azok ellentételezésén keresztül teremt alkalmas élőhelyet. Az alábbi megalapozó anyagban konkrét javaslatot teszünk egy **horizontálisan meghirdetendő apróvadvédelmi agrár-környezetgazdálkodási célprogram** elindítására, továbbá jelezzük azokat a módosítási irányokat, melyek nélkülözhetetlenek a kapcsolódó nem termelő beruházások széleskörű elterjesztése érdekében. A bemutatott javaslat jó időzítéssel kapcsolódhat a 2014-2020. időszak vidékfejlesztési forrásainak hazai programozásához, így szerencsés esetben **2014. évtől jelentősen hozzájárulhat az apróvadfajok állományának megőrzéséhez**. A javaslat főbb tartalmi elemei az alábbiak.

Apróvadvédelmi horizontális agrár-környezetgazdálkodási célprogram

A támogatásra jogosult területek nagysága

- Egy tábla minimális kiterjedése: 0,3 ha
- Egy tábla maximális kiterjedése: 20 ha

A célprogram előírásai

- A célprogram időtartama alatt a vetésszerkezeten belül - fővetésű növények tekintetében - az őszi búza, szemes kukorica és napraforgó együttes részaránya legfeljebb 50%, a szálás pillangós takarmánynövény (szálás pillangósok, vagy azok keveréke, illetve füves keveréke) legalább 15%, valamint legalább 5% zöldugar lehet;
- Kötelező a zöldugar kialakítása az 5 ha-t meghaladó táblákban;
- A zöldugar kialakítását a tábla szélén legalább 6 m szélességben kell megtenni;
- A táblaszélén kialakított zöldugar területe beleszámítandó a vetésváltás egészében teljesítendő arányba;
- Kizárólag környezetkímélő besorolású növényvédőszer-hatóanyagok alkalmazása megengedett;
- Kártevők elleni védekezés kizárólag szelektív szerekkel lehetséges;
- Élő szálás pillangós takarmánynövények betakarítása, valamint a zöldugar kaszálása/szárzúzása esetén vadriasztó láncot és madárbarát kaszálási módszert kell alkalmazni;
- Élő szálás pillangós takarmánynövények betakarítása esetén 5 % kaszátlan sáv fennhagyása kötelező, melynek elhelyezkedését kaszálásonként változtatni kell;
- A zöldugar kezelésének előírásai:
 - az ugaroltatás ideje alatt tilos műtrágya és növényvédő szer alkalmazása;
 - legalább 10 cm magas tarló hagyása mellett kaszálást vagy szárzúzást évente, június 15-ét követően lehet végezni, a kaszálást követően a kaszálék a területről lehordható;
 - a zöldugart augusztus 31. után lehet feltörni, a növényi részek talajba forgatásával;
 - a zöldugarként hasznosított területen tilos gazdasági haszonállattal legeltetni és magot fogni;
 - természetett növényeknek csak méhészeti és zöldtrágyázási célú felhasználása lehetséges;
 - a pihentetett terület nem vehető figyelembe zöldugarként.

1. Bevezetés

Magyarországon az apróvadfajok élőhelyi viszonyai és állományváltozásai leginkább a mezőgazdasági művelés mindenkori jellegétől függenek. Az ágazat egyre gyorsuló ütemű változásai legtöbbször kedvezőtlenül hatnak a mezőgazdasághoz kötődő biodiverzitásra, így az apróvadfajok állományaira is. Bár az élőhelyek fejlesztésének irányelvei és javaslatai a hazai szakirodalomban is meglehetősen kidolgozottak, megvalósításuk mégis - elsősorban gazdasági és gazdaságszerkezeti okok miatt - csupán lokálisan, egy-egy kifejezetten ilyen célú mintaprogram keretében történhet meg teljes körűen.

Az apróvadfajok állományainak megőrzése az ökológiai rendszerek védelméhez járul hozzá, továbbá szabályozott és ellenőrzött hasznosításuk ökoszisztéma szolgáltatásnak tekinthető. Az apróvadfajok számára végzett élőhelyfejlesztés tehát egyaránt fontos természetvédelmi szempontból (pl. világszerte veszélyeztetett, hazánkban fokozottan védett ragadozómadár-fajok - parlagi sas, kerecsensólyom - táplálékbázisának fejlesztése), valamint vadgazdálkodási szempontból (a hasznosítható állományok várt növekedése).

Kezdeményezésünk célja, hogy a szükséges szakmai tartalom kidolgozásával megteremtse az apróvadfajok élőhelyi igényeinek megfelelően kialakított, a Közösségi Agrárpolitika forrásaiból finanszírozott agrár-környezetgazdálkodási intézkedések elindításának lehetőségét. Ezen intézkedések a fenti természetvédelmi és vadgazdálkodási célok elérése érdekében önként vállalható és méltányos kifizetéssel párosuló támogatási alternatívát nyújtanak a földhasználók számára, akik így szintén érdekeltté tehetők.

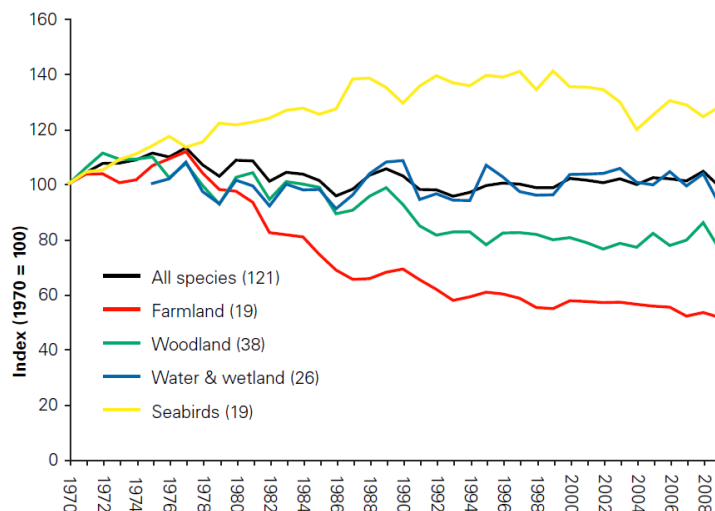
Kezdeményezésünk összhangban van 2012. márciusában kelt, "a vadászható fajok körét és az apróvadfajok vadászati idényét, valamint egyes trófeák behozatalát illetően a természetvédelmi és a vadgazdálkodási ágazat képviselői között létrejött megállapodással", mely célul tűzte ki **"olyan támogatási rendszerek kialakítását (pl. agrár-környezetgazdálkodási kifizetések), melyek kedveznek a természetes és természetközeli élőhelyek megmaradásának, helyreállításának, létrehozásának"**.

Tanulmányunkban az általunk ismert körülmények összevont vizsgálatával teszünk javaslatot **az apróvadvédelmi agrár-környezetgazdálkodási intézkedések elindítására**.

2. A mezőgazdasági biodiverzitás változása - az apróvadfajok állománya

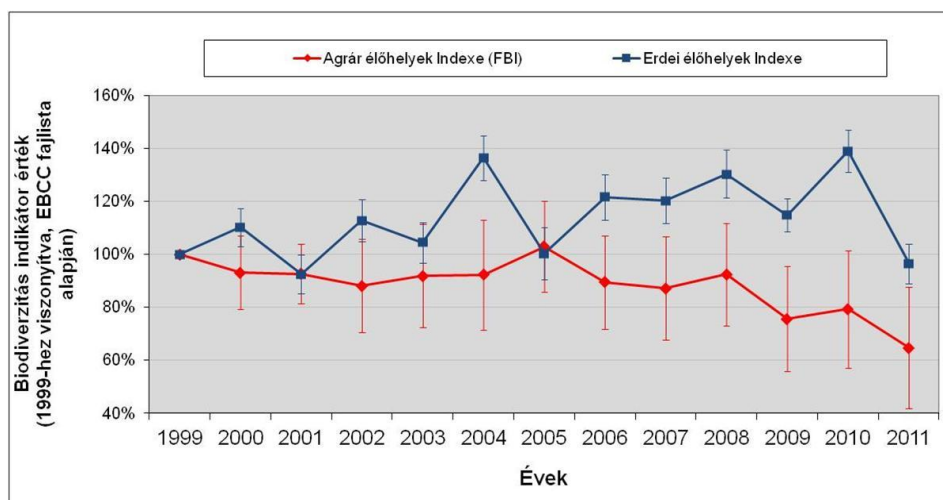
A mezőgazdasági területek biodiverzitás-változásának hatásait Európában elsősorban a madárfajok állományainak változásával jellemzik. A kutatások legtöbbször lesújtó képet festenek a mezőgazdasági élőhelyek állapotáról, a biodiverzitás rohamos csökkenését és egyes fajok/fajcsoportok állományainak összeomlását mutatják. Számos kifejezetten az állományok csökkenését vizsgáló kutatás mutatott rá a fő tényezőkre. Összességében a mezőgazdasági földhasználat intenzifikációja és ezáltal az élőhelyek homogenitásának növekedése a fő ok (Donald et al. 2001., Benton, 2003., Newton, 2004.)

Az Egyesült Királyságban évtizedek óta folytatott vizsgálatok egyértelműen mutatják, hogy elsősorban a mezőgazdasági és erdei élőhelyhez kötődő fajok állományaiban tapasztalható jelentős csökkenés:

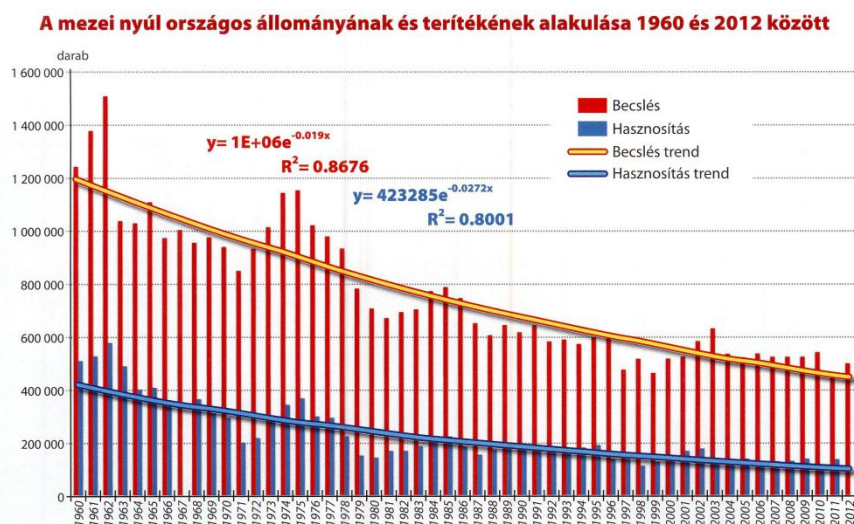
Madárfajok állományainak változása az Egyesült Királyság területén (forrás: The state of UK's birds 2011)

A hazai vizsgálatok az agrár-élőhelyek vonatkozásában a korábbi évek stagnálását követően csökkenést mutatnak, melyek a 2011. évi adatokhoz viszonyítva az 1999. évi kiindulási érték 65 %-át jelentik (Szép et al. 2012). Ezek az adatok a nyugat-európai trendek hazánkban történő megjelenését vetíthetik előre.

A mezőgazdasági és az erdei élőhelyek biodiverzitás értékeinek változása az ún. Farmland Bird Index alapján Magyarországon (Szép et al. 2012.)

Az állománycsökkenés jellemző a mezőgazdasági élőhelyekhez kötődő hazai apróvadfajokra is, melyet a mezei nyúl vonatkozásában jól jellemez az alábbi ábra:

A mezőgazdasági élőhelyhez kötődő fajok esetében bekövetkezett kedvezőtlen változások indokolják egy olyan átfogó kezdeményezés indítását, mely hatékonyan, viszonylag nagy területen hoz az apróvadfajok számára kedvező változásokat a földhasználat terén.

3. Mezőgazdasági körülmények

A magyar agrárium az Európai Unióhoz történő csatlakozás óta eltelt közel tíz évben jelentős átalakuláson ment keresztül. Általános a mezőgazdasági művelés alatt álló területek összes kiterjedésének csökkenése. Ez különösen a gyepek esetében ölt aggasztó méreteket, annak ellenére, hogy minden tagországnak kötelessége gondoskodni az állandó legelők kiterjedésének megőrzéséről.

Mindemellett az erdőterületek növekedése figyelhető meg. Ezek kiterjedésének növekedése egyrészt a mezőgazdasági élőhelyhez kötődő fajok megőrzése szempontjából élőhelyvesztést idéz elő, másrészt elősegíti azon ragadozó, illetve mindenevő fajok állományainak terjeszkedését, melyek korlátozhatják az apróvadfajok állományait. Mindezekon túl a mezőgazdasági statisztikai adatok az anyagbevitelre (pl. műtrágya), valamint a kizozatalra (pl. gabonafélék termésátlagai) vonatkozó információi alapján a szántóföldi művelés intenzifikációjára lehet következtetni.

A területalapú támogatások, valamint a hozzá kapcsolódó adminisztratív és helyszíni ellenőrzések közvetett hatásaként a mezőgazdasági környezetben széles körben érzékelhető a szegély-élőhelyek visszaszorítása. Általános jellemző az út menti füves területek, az árokpartok, valamint a mezővédő erdősávok felszámolása és szántóterületté alakítása, hasonlóan a víznyomással érintett területek erőltetett szántóföldi művelésben tartásához, mely együtt jár a megjelenő belvizek lehetőség szerinti azonnali elvezetésével.

A mezőgazdasági technológia fejlődésével egyre általánosabb az agrár-élőhelyeknek az apróvadfajok számára követhetetlenül gyors átalakítása, mely egy csapásra teszi a korábban alkalmas élőhelyeket alkalmatlanná (pl. a rövid időn belül, nagy kiterjedésben elvégzett betakarítás és talaj-előkészítés). Mindemellett meg kell említeni azt is, hogy - bár jellemzően egyre kisebb kiterjedésben - a mezőgazdasági művelés felhagyása is eredményezhet negatív

élőhelyi változásokat az apróvadfajok szempontjából. Fentiek okán megítélésünk szerint - a gyepterületek kiterjedésének megőrzését, mint alapállapotot feltételezve - elsősorban a szántóföldi művelés vonatkozásában szükségesek olyan élőhelyfejlesztési beavatkozások, melyektől a mezőgazdasági élőhelyhez kötődő fajok állományai vonatkozásában kedvező hatásokat (legkevesebb az állománycsökkenés megállítását) várhatjuk.

4. Földhasználat és finanszírozás

A hazai jogszabályok által megfogalmazott korlátozások miatt gyakorlatilag csak az állam és a természetes személyek tulajdonában lehet termőföldterület. A vadgazdálkodás ugyanakkor legtöbbször a földterületekhez kötődő vadászati jog bérleti úton történő hasznosításán alapszik. Ismerve a földtulajdonszerzés egyre szigorodó szabályrendszerét, nem várható, hogy a vadászati jogot bérleti úton hasznosító vadásztársaságok, mint jogi személyek a közeli jövőben földtulajdont szerezhessenek (ezt legtöbbször az anyagi lehetőségeik sem teszik lehetővé). Ilyen feltételek között az apróvadfajok élőhelyi körülményeinek javításában nem lehet kizárólag a földtulajdonnal nem (és legtöbbször haszonbérben lévő termőfölddel sem) rendelkező vadászatra jogosultakra hagyatkozni.

Előreláthatóan a kifejezetten vadgazdálkodási célú, központi költségvetési forrásokból származó források jelenlegi sajnálatosan alacsony szintjének növekedésére sem lehet számítani. A nagy költségigényű, lassan vagy egyáltalán nem megtérülő élőhelyfejlesztéseket a vadgazdálkodók többsége saját forrásból nem tudja finanszírozni.

Olyan megoldásra van tehát szükség, mely az érintettek együttműködésén alapul és lehetőleg külső forrás bevonásával segíti a közös célok elérését. Ebben a gazdasági és jogszabályi környezetben megítélésünk szerint az egyik leghatékonyabb megoldás az apróvadállományok élőhelyi körülményeit javító agrár-környezetgazdálkodási intézkedések kidolgozása és bevezetése lehet.

5. Az apróvadvédelmi agrár-környezetgazdálkodási intézkedések elemei

Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program intézkedései több olyan elemet tartalmaznak ma is, melyektől joggal várhatnánk az apróvadállomány csökkenésének megállítását. A Magas Természeti Értékű Területek (MTÉT) célprogramjai között került meghirdetésre a "Szántóföldi növénytermesztés madár- és apróvadvédelmi előírásokkal" elnevezésű célprogram, mely zonális jellegénél fogva csak a kijelölt MTÉT területeken volt hozzáférhető. Ennek okán a gazdálkodók csatlakozása is mérsékelt volt, ma hozzávetőlegesen 37 ezer ha-on folyik a célprogram előírásainak megfelelő gazdálkodás.

A zonális agrár-környezetgazdálkodási célprogramok mellett "az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból nem termelő mezőgazdasági beruházásokhoz nyújtandó támogatások részletes feltételeiről szóló 33/2008. (III. 27.) FVM rendelet" alapján több olyan támogatási jogcím volt elérhető a 2007-2013. közötti időszakban, mely kifejezetten hasznos élőhelyfejlesztési szempontból. A nem termelő beruházások között füves mezsgye és rovartelepeltető bakhát létesítésére, sövénytelepítésre és mezővédő fásításra is lehetett támogatási kérelmet benyújtani. Bár szakmai szempontból nem érheti komoly kritika az nem termelő beruházásokhoz kötődő előírásokat (és főleg nem a célokat), mégis a gazdálkodók

csekély hajlandósága a beruházások megvalósítására¹ tervezési hiányosságokat jelezhet. Véleményünk szerint ennek ellenére szükséges lehet a már korábban is meghirdetett nem termelő beruházások újbóli, módosított megnyitása, mivel ezekkel célzottan, a szántóföldi művelésben tartott területektől többé-kevésbé függetlenül lehet létrehozni és fenntartani az apróvadfajok számára kedvező feltételeket biztosító élőhelyeket. Fentiek ismeretében az általunk javasolt célprogramok köre és előírásai az alábbiak.

5.1 Horizontális apróvadvédelmi agrár-környezetgazdálkodási célprogram

Az apróvadvédelmi agrár-környezetgazdálkodási célprogramot megítélésünk szerint a horizontális célprogramok között szükséges meghirdetni, hogy az érdeklődő földhasználók az ország teljes területéről csatlakozhassanak a programhoz. A jelenlegi tapasztalatok alapján elsősorban a szántóföldi művelés esetén merül fel a beavatkozás szükségessége, tekintettel a művelés intenzifikálódására, valamint a szegélyélőhelyek kiterjedésének csökkenésére, mint az apróvadfajok állománycsökkenésének feltételezett okaira.

Az agrár-környezetgazdálkodási célprogramok jelenlegi rendszerében, ahogyan azt "az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból nyújtott agrár-környezetgazdálkodási támogatások igénybevételének részletes feltételeiről" szóló 61/2009. (V. 14.) FVM rendelet (továbbiakban: AKG rendelet) megfogalmazza, bizonyos általános gazdálkodási követelmények betartása kötelező. Ezek többek között a:

- a) a 73/2009/EK rendeletben rögzített irányelvek alapján a külön jogszabályokban meghatározott - a kölcsönös megfeleltetésre vonatkozó előírások egyik részét képező - jogszabályban foglalt gazdálkodási követelmények,
- b) a kölcsönös megfeleltetésre vonatkozó előírások másik részét képező, az 50/2008. (IV. 24.) FVM rendelet 1. számú mellékletében foglalt, „Helyes Mezőgazdasági és Környezeti Állapot” (HMKÁ) fenntartására vonatkozó előírások.

Mivel ez a követelményrendszer érdemben a 2014-2020. közötti támogatási időszakban sem fog érdemben változni, az apróvadvédelmi agrár-környezetgazdálkodási célprogram előírásainak kifejtése során csak az ezeken túlmutató javaslatokat mutatjuk be. Mivel a 2014-2020. közötti időszak agrár-környezetgazdálkodási intézkedések struktúrája jelenleg nem ismert, a kidolgozás során a jelenlegi célprogramokon alapuló rendszert vettük alapul. Fontos ugyanakkor hangsúlyozni, hogy a jelenlegi, célprogramokon alapuló rendszerrel jóval hatékonyabb lehetne egy szaktanácsadáson alapuló és a csatlakozó gazdálkodás környezeti adottságaihoz igazodó, előírások kombinációján alapuló AKG kifizetési rendszer.

A támogatásra jogosult területek nagysága

- **Egy tábla minimális kiterjedése: 0,3 ha**
- **Egy tábla maximális kiterjedése: 20 ha**

Indoklás: A jelenlegi támogatási rendszerben a legkisebb támogatásban részesíthető tábla kiterjedése 0,3 ha. Az apróvadvédelmi célprogram esetében fontosnak tartjuk a jelenlegi használatos maximális táblaméreteket (50-75 ha) jelentős csökkentését, ezzel arányosan a potenciális szegélyterületek növelését.

¹ A jóváhagyott kérelmek száma 2011-ben 688 db volt. (Vidékfejlesztési Minisztérium, 2012.)

Talajelőkészítés előírásai:

A talajelőkészítésre vonatkozóan nem tartjuk szükségesnek külön előírás nevesítését a célprogramban.

Tápanyag-utánpótlás előírásai:

A tápanyag-utánpótlásra vonatkozóan nem tartjuk szükségesnek külön előírás nevesítését a célprogramban. Bár a szántóföldi művelés intenzifikációjának egyik jelentős lépése a mesterséges tápanyag-utánpótlás előtérbe helyezése, melynek kimutatott negatív hatásai vannak a mezőgazdasági biodiverzitásra, a hazai körülmények ismeretében nem indokolt a külön előírás feltüntetése.

A vetésváltás előírásai:

- **A célprogram időtartama alatt a vetésszerkezeten belül - fővetésű növények tekintetében - az őszi búza, szemeskukorica és napraforgó együttes részaránya legfeljebb 50%, a szálas pillangós takarmánynövény (szálas pillangósok, vagy azok keveréke, illetve füves keveréke) legalább 15%, valamint legalább 5% zöldugár lehet;**
- **Kötelező a zöldugár kialakítása az 5 ha-t meghaladó táblákban.**
- **A zöldugár kialakítását a tábla szélén legalább 6 m szélességben kell megtenni.**
- **A táblaszélén kialakított zöldugár területe beleszámítandó a vetésváltás egészében teljesítendő arányba.**

Indoklás: Az AKG célprogramok vetésváltásra vonatkozó alapkövetelményein túlmutatóan a mezőgazdasági élőhely változatosságát a növényfajok meghatározott arányban javasolt termesztése hivatott elősegíteni. A fent feltüntetett arány elegendő mozgásteret ad a piaci körülményeknek megfelelő árutermelő mezőgazdaságnak, ugyanakkor a szálas pillangós takarmánynövények termesztésével, valamint a zöldugár fenntartásának kötelezettségével kedvező élőhelyi változásokat is előidéz. 5 hektáros táblaméret felett kötelezőnek írjuk elő a zöldugár kialakítását (minimum 6 m maximum 18 m szélességben), mivel ekkora táblaméret felett a mezőgazdasági művelés során történő beavatkozások sokkhatás szerűen érhetik az ott élő apróvadállományt (pl. betakarítás). Ezzel az előírással tervezzük a kalászosok betakarítását követő hirtelen táplálékhiányos időszak hatásait mérsékelni a nagytáblás mezőgazdasági környezetben. A zöldugár tekintetében kiemelt fontosságú a jelenleg használatos definíció módosítása, oly módon, hogy a telepített zöldugár akár a program teljes időtartama alatt is fenntartható legyen (a jelenlegi szabályozás legfeljebb 3 évig engedi a zöldugár fenntartását). Ez nem csupán az így kialakított élőhely minőségének folyamatos javulása miatt, hanem a megfelelő ugarkeverék vetése esetén a gyommentesség biztosítása miatt is fontos. A jelenlegi AKG szántóföldi célprogramokban jellemző zöldtrágyanövény termesztéséről szóló előírást ez esetben nem tartjuk indokoltnak, annak apróvadállományra gyakorolt kedvező hatásait más előírásokon keresztül kívánjuk elérni.

A növényvédelem előírásai:

- **Kizárólag környezetkímélő besorolású növényvédőszer-hatóanyagok alkalmazása megengedett;**
- **Kártevők elleni védekezés kizárólag szelektív szerekkel lehetséges;**

Indoklás: A vegyszerhasználat vonatkozásában a mértéktartó megoldást javaslunk, tekintettel arra, hogy bizonyos esetekben a megfelelően alkalmazott növényvédőszer-

használat nélkül a növénytermesztés eredményessége megkérdőjelezhető, így egy erős szabályozás esetén a gazdálkodók csatlakozási hajlandóságának csökkenése várható.

A betakarítás előírásai:

- **Évelő szálas pillangós takarmánynövények betakarítása, valamint a zöldugar kaszálása/szárzúzása esetén vadriasztó láncot és madárbarát kaszálási módszert kell alkalmazni;**
- **Évelő szálas pillangós takarmánynövények betakarítása esetén 5 % kaszátlan sáv fennhagyása kötelező, melynek elhelyezkedését kaszálásonként változtatni kell.**

Indoklás: A betakarítás vonatkozásában elengedhetetlenül szükségesnek tartjuk a Magas Természeti Értékű Területek célprogramjaiban alkalmazott madárbarát betakarítási módszerek előírását. A legkorábbi kaszálás időpontjára vonatkozó korlátozás előírását az évelő szálas pillangós takarmánynövények esetében nem javasoljuk, annak igen komoly terméskiesést eredményező mivolta miatt. Fontos eleme az előírásoknak a csekély kiterjedésű, mégis jelentős szerepű kaszátlan sáv fennhagyása, mely az élőhely eredeti állapotának megőrzését szolgálja, menekülési lehetőséget biztosíthat a kaszálás során takarást kereső fajoknak, valamint a téli időszakban a rovarfauna túlélése szempontjából is meghatározó szerepű lehet.

A zöldugar kezelésének előírásai:

- **az ugaroltatás ideje alatt tilos műtrágya és növényvédő szer alkalmazása;**
- **legalább 10 cm magas tarló hagyása mellett kaszálást vagy szárzúzást évente, június 15-ét követően lehet elvégezni, a kaszálást követően a kaszálék a területről lehordható;**
- **a zöldugart augusztus 31. után lehet feltörni, a növényi részek talajba forgatásával;**
- **a zöldugarként hasznosított területen tilos gazdasági haszonállattal legeltetni és magot fogni;**
- **termesztett növényeknek csak méhészeti és zöldtrágyázási célú felhasználása lehetséges;**
- **a pihentetett terület nem vehető figyelembe zöldugarként.**

Indoklás:

A javasolt előírásor apróvadállomány szempontjából legjelentősebbnek mondható eleme a zöldugar területek megfelelő kiterjedésének, hálózatosságának, valamint kívánatos formában történő kezelésének biztosítása. A feltüntetett előírások minimális módosításokkal az AKG rendelet jelenleg is érvényben lévő előírásai. A vegyszerhasználat korlátozása a természetes folyamatok elősegítése miatt fontos, míg a hasznosítás fizikai (tarlómagasság) és időbeli korlátai a szaporulat védelmét szolgálják. A hasznosítási módok korlátozása a zöldugar támogatási rendszerben betöltött szerepe okán szükséges előírásokat tartalmazza.

Fentieknek megfelelően a javasolt apróvadvédelmi horizontális agrár-környezetgazdálkodási célprogram előírásai összefoglalva az alábbiak:

A támogatásra jogosult területek nagysága

- Egy tábla minimális kiterjedése: 0,3 ha
- Egy tábla maximális kiterjedése: 20 ha

A célprogram előírásai

- A célprogram időtartama alatt a vetésszerkezeten belül - fővetésű növények tekintetében - az őszi búza, szemes kukorica és napraforgó együttes részaránya legfeljebb 50%, a szálas pillangós takarmánynövény (szálas pillangósok, vagy azok keveréke, illetve füves keveréke) legalább 15%, valamint legalább 5% zöldugar lehet;
- Kötelező a zöldugar kialakítása az 5 ha-t meghaladó táblákban.
- A zöldugar kialakítását a tábla szélén legalább 6 m szélességben kell megtenni.
- A táblaszélén kialakított zöldugar területe beleszámítandó a vetésváltás egészében teljesítendő arányba.
- Kizárólag környezetkímélő besorolású növényvédőszer-hatóanyagok alkalmazása megengedett;
- Kártevők elleni védekezés kizárólag szelektív szerekkel lehetséges;
- Élő szálas pillangós takarmánynövények betakarítása, valamint a zöldugar kaszálása/szárzúzása esetén vadriasztó láncot és madárbarát kaszálási módszert kell alkalmazni;
- Élő szálas pillangós takarmánynövények betakarítása esetén 5 % kaszátlan sáv fennhagyása kötelező, melynek elhelyezkedését kaszálásonként változtatni kell;
- A zöldugar kezelésének előírásai:
 - az ugaroltatás ideje alatt tilos műtrágya és növényvédő szer alkalmazása;
 - legalább 10 cm magas tarló hagyása mellett kaszálást vagy szárzúzást évente, június 15-ét követően lehet elvégezni, a kaszálást követően a kaszálék a területről lehordható;
 - a zöldugart augusztus 31. után lehet feltörni, a növényi részek talajba forgatásával;
 - a zöldugarként hasznosított területen tilos gazdasági haszonállattal legeltetni és magot fogni;
 - termesztett növényeknek csak méhészeti és zöldtrágyázási célú felhasználása lehetséges;
 - a pihentetett terület nem vehető figyelembe zöldugarként.

Tekintettel arra, hogy jelen szakmai javaslat az esetleges meghirdetést megelőzően számos helyen módosításra kerülhet, ebben a fejezetben eltekintünk a javasolt támogatási összeg tételes kiszámításától. Ismerve a jelenlegi célprogramok előírásainak mélységét és a támogatási összegek alakulását, a fenti előírások ellentételezése előzetes durva becsléseink alapján 200 EUR/ha körüli összeget érhet el.

5.2 Az apróvadvédelem szempontjából releváns nem termelő beruházások

A 2014-2020. közötti időszakra vonatkozó "az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) nyújtandó vidékfejlesztési támogatásról" szóló rendelet tervezet a továbbiakban is tartalmazza a nem termelő beruházásokra vonatkozó jogcímet, azonban a meghirdetés pontos formája csak a hazai tervezés későbbi időszakában alakul ki.

A 2007-2013. időszakban meghirdetett nem termelő beruházások között az alábbiakat tartjuk az apróvad szempontjából relevánsnak és ítéljük ezek alapján alkalmasnak a további fejlesztésre:

1. Sövénytelepítés
2. Mezővédő fásítás
3. Füves mezsgye létesítése
4. Természetvédelmi célú gyeptelepítés
5. Rovarteleltető bakhát létesítése

Valamennyi támogatási lehetőségnél fontosnak tartjuk azon tényezők felülvizsgálatát, melyek a támogatás igénybe vételét befolyásolják. Megítélésünk szerint ezek közé tartoznak a létesítmények minimális térbeli kiterjedésének korlátai (min. 250 fm hosszú mezővédő fásítás, sövény, rovarteleltető bakhát, stb.), valamint az elhelyezkedésükből adódó korlátozások (csak AKG támogatásban részesülő, vagy Natura 2000 hálózat részeként nyilvántartásba vett területek igényelhetők, illetve az MTÉT területeken hozzáférhetőek a támogatások).

Mindemellett meg kell kísérelni a támogatási összegek felülvizsgálatát és szükség szerinti módosítását úgy, hogy az valódi választási lehetőséget jelentsen a gazdálkodóknak a megszokott szántóföldi hasznosítással szemben. A kifizetés mértékét olyan szinten kell megállapítani, hogy az méltányosan ellentételezze azt a kieső jövedelmet, ami a szántóként való hasznosításból és az ahhoz kapcsolódó támogatások lehívásából származna. Jelentős lépést jelentene, ha ösztönző részt is lehetne a támogatáshoz rendelni.

Nem tekinthetünk el attól, hogy egyes nem termelő beruházások megvalósítását (pl. füves mezsgye létesítését) követően a gazdálkodónak folyamatosan visszatérő többletköltséget jelent a fenntartási kötelezettség teljesítése, ezért annak időszakára elengedhetetlen az évenkénti kifizetések folyamatos biztosítása.

Horizontális célként lehet megfogalmazni a nem termelő beruházások megvalósítását és megőrzését, ezért – attól függetlenül, hogy a leghatékonyabban többnyire a Natura 2000 területeken, vagy Magas Természeti Értékű Területeken járulhatnak hozzá a kitűzött célok eléréséhez – hosszútávon az ország teljes területén biztosítani kell.

Egyes nem termelő beruházás elemek (pl. füves mezsgye) kialakítása önállóan, sövény és fasor telepítésének vállalása nélkül is támogatandó, sőt egyes esetekben természet-, vagy tájképvédelmi szempontok kifejezetten a füves mezsgye kizárólagos telepítése mellett szólnak. (Vidékfejlesztési Minisztérium, 2011.)

6. Összefoglalás

Az apróvadállomány általános csökkenése hazánkban egyre aggasztóbb méreteket ölt, ezért az érintettek ágazatok (vadgazdálkodás, természetvédelem, mezőgazdaság) összefogása sürgető feladat. Az apróvadállomány csökkenésének megállításának kulcsa valószínűleg a mezőgazdasági földhasználat megfelelő befolyásolása, ezért indokolt egy olyan kezdeményezés elindítása, mely az apróvadfajok számára bizonyos földhasználati előírások önkéntes vállalásán, és azok ellentételezésén keresztül teremt alkalmas élőhelyet. Ezért a fenti anyagban konkrét javaslatot teszünk egy horizontálisan meghirdetendő apróvadvédelmi agrár-környezetgazdálkodási célprogram elindítására, továbbá jelezzük azokat a módosítási irányokat, melyek megítélésünk szerint nélkülözhetetlenek a kapcsolódó nem termelő beruházások széleskörű elterjesztése érdekében. Bár a javaslat nem tér ki a végrehajtással kapcsolatos részletekre, a kezdeményezés elindulásával a megfelelő intézményi kapcsolatok megteremtése kiemelt fontosságú lehet. A támogatási rendszer működtetésének szinte minden szakaszában - így a kommunikációban, a támogatási kérelmekkel kapcsolatos információáramlás biztosításában, a helyszíni ellenőrzésekben, valamint a támogatások valós környezeti hozadékának vizsgálatában - indokolt a vadgazdálkodási szakterület különböző szereplőinek részvétele.

A bemutatott javaslat jó időzítéssel kapcsolódhat a 2014-2020. időszak vidékfejlesztési forrásainak hazai programozásához, így szerencsés esetben 2014. évtől jelentősen hozzájárulhat az apróvadfajok állományának megőrzéséhez.

A megalapozó javaslat a "Fenntartható természetvédelem a magyarországi Natura 2000 területeken - SH4/8" című, a Svájci Hozzájárulás finanszírozásában megvalósuló program, valamint a Parlagi sas védelme Magyarországon (LIFE10NAT/HU/019) LIFE+ projekt támogatásával készült.

7. Irodalomjegyzék

- Biró, Zs., & Szemethy, L.; 2012: A mezei nyúl gazdálkodás - tudományos szemmel. Magyar Vadászlap, 2012/11. 756-757 p.
- Benton, T. G.; Vickery, J. A., Wilson J. D.; 2003.: Farmland biodiversity: is habitat heterogeneity the key? TRENDS in Ecology and Evolution Vol.18 No.4 April 2003
- Donald, P. F.; Green, R. E., Heath, M. F.; 2001: Agricultural intensification and the collapse of Europe's farmland bird populations. The Royal Society.
- Newton, I., 2004: The recent declines of farmland bird populations in Britain: an appraisal of causal factors and conservation actions. Ibis,146, 579–600
- Szép T., Nagy K., Nagy Zs., Görögh Z., 2012: Csökkenő madár állományok a hazai agrár élőhelyeken - Elindultunk nyugat-európai úton? Előadás. 9. Magyar Ökológus Kongresszus.
- Vidékfejlesztési Minisztérium, 2011. (szerk. Balczó B.): Fűves mezsgyék kialakításának, megőrzésének támogatása. Természetvédelmi, apróvadvédelmi célú élőhely-fejlesztési program bevezetésének lehetőségei. Munkaanyag.
- Vidékfejlesztési Minisztérium, 2012.: Jelentés az EMVA társfinanszírozásában megvalósuló vidékfejlesztési program végrehajtásának 2011. évi előrehaladásáról.